

Miljø og sundhed for børn i nordiske børnehaver

Udvalgte emner inden for
Forurening
Fysisk aktivitet og natur
Kost
Kemikalier

11. juli 2007

Inspiration til handling!

Nuværende og kommende generationer skal sikres et sundt liv, og Norden skal være det bedste sted i verden for børn. Disse mål har Nordisk Ministerråd meldt ud. Det kræver initiativer på tværs af fagområder – og fokus på børn som målgruppe. Målene om miljø og sundhed for børn skal følges op af virkemidler. Der er inspiration at hente på tværs af de nordiske landegrænser.

Denne folder indeholder eksempler på nogle af de nordiske myndigheders virkemidler, som kan fremme miljø og sundhed for børn. Folderen bygger på rapporten „Miljø og sundhed for børn i nordiske børnehaver“, et pilotprojekt inden for udvalgte emner, udført for Nordisk Ministerråd¹.

1. Det skal tilføjes, at mange andre forhold, herunder ikke mindst omsorg og tryghed, også vil være afgørende for, at børn får et godt og sundt liv. Emner som bl.a. indeklima, indemiljøforhold som følge af hygiejne, menneskeskabt støj og beskyttelse mod sol udendørs er ikke omfattet af projektet.

Et overblik – 10 nordiske bud på miljø og sundhed for børn i børnehaver – på udvalgte områder

1. God afstand til trafikerede veje og industri

Placér som udgangspunkt børnehaven mindst 200 meter fra trafikerede veje og industri for at undgå lokal partikelforurening og støj. Brug modelberegninger til at fastsætte nødvendig afstand i det konkrete tilfælde.

2. Kort afstand til grønne områder – skove, parker, naturområder

Placér børnehaven tæt på grønne områder, som egner sig til leg og ophold. Afstanden til grønne arealer bør ikke være længere, end at børnene kan gå til lege- og rekreationsarealer, f.eks. 200 m.

3. Ren jord

Undgå at placere en børnehave på arealer, som indeholder forurennet jord. Sørg for at dække forurennet jord på eksisterende børnehavers arealer til.

4. Store udearealer

Sørg for tilstrækkeligt store arealer til udeophold i tilknytning til børnehaven – sæt f.eks. en minimumsgrænse på 30–40 m² pr. barn.

5. Grønne og varierede udearealer

Sørg for at udearealerne er grønne og varierede med megen bevoksning, træer og kuperet terræn.

6. Flyt ud dagligt, hvis den eksisterende placering har problemer

Sørg for transport, f.eks. bus, til ophold i skov- og naturområder, hvis den eksisterende placerings problemer ikke kan afhjælpes.

7. Fysisk aktivitet

Sørg for at børnene får så megen fysisk aktivitet som muligt og mindst 60 minutter daglig.

8. Tilbyd frugt og grønt

Server frugt og grønt til mellemmåltiderne, hvis børnehaven sørger for disse. Det anbefales, at børn spiser 400 g frugt og grønt pr. dag. Vælg om muligt økologisk frugt.

9. Begræns sukker

Begræns forbrug af sukkersødede drikkevarer, snacks, slik m.v. Tilsat sukker bør kun udgøre 10 % af kostens energiindhold. Vælg om muligt madvarer med positivt ernæringsmærke.

10. Mærkning af legetøj og andre produkter

Se efter Svanen og Blomsten – og check sundhedsvurderingerne på miljømærkesekretariaternes hjemmesider.

Lokal luftforurening med partikler

Trafikken er den væsentligste kilde til lokal luftforurening i form af partikler. Forureningen med partikler er næsten dobbelt så høj i trafikerede gader som uden for byen. Endvidere findes den højeste koncentration af de fine og ultrafine partikler i store koncentrationer i stærkt trafikerede gader.

Derfor bør børnehaver placeres væk fra trafikerede veje. NO_2 fra trafikken taler også for afstand mellem børns opholdssted og trafik.

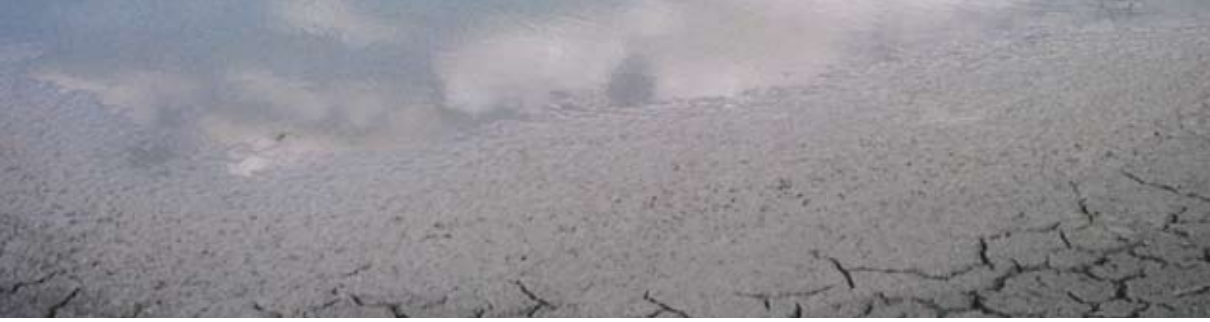
Virkemidler:

- Fysisk planlægning, som forebygger luftforurening og tager hensyn til sundhed og børn.
- God afstand mellem børnehaver og større trafikårer anbefales. Det skønnes, at påvirkning af børn i en børnehaver fra lokal partikelforurening kan minimeres, hvis en børnehaver placeres i en afstand på 50–100 m fra en befærde vej, alt efter vejens størrelse og andre lokale forhold. Ved en afstand på 200 m til den befærdede vej, vil partikelforurening herfra næppe have betydning for partikkelkoncentrationen i luften. Forhold som vindretning, omkringliggende bebyggelse m.v. kan have betydning for, hvilken afstand der er påkrævet i det konkrete tilfælde. Brug af modelberegninger kan give grundlag for beslutning om den konkrete placering.

Endvidere ved man fra luftmålinger, at 20–40 % af det totale partikeludslip i Norden stammer fra små lokale eller private brændeovne.

Hensyn hertil bør tages ved placering af ny børnehaver.

- Særlige krav til god luftkvalitet på børnehavers udearealer.

Ekstern støj

Trafikken er en meget væsentlig kilde til ekstern støj. En børnehaves placering i forhold til stærkt trafikerede veje er således afgørende for, hvilket støjniveau børnene udsættes for på udearealerne.

Virkemidler

- Fysisk planlægning, som forebygger støjforurening og tager hensyn til sundhed og børn.
- Brug af modelberegninger kan give grundlag for beslutning om den konkrete placering.

Grænseværdier for støj på børnehavers udeområder som et vigtigt grundlag for den fysiske planlægning.

Jordforurening

Industri, håndværk, trafik og forbrænding af fossile brændstoffer har bevirket, at jorden mange steder i Norden er blevet forurennet med bl.a. tungmetaller og olie- og tjæreprodukter. Bly er den mest udbredte form for tungmetallforurening.

Virkemidler

- Handlungsplaner for kortlægning og oprydning af miljøgifte i børns udemiljø i de største byer og industriområder, og tidsplan for at gennemføre nødvendige tiltag.

Fysisk aktivitet og naturoplevelser

I de nordiske lande er antallet af overvægtige børn stigende og udgør 15–20 %. Fysisk aktivitet er et middel til at imødegå overvægtsproblemer. Myndighederne anbefaler, at alle børn og unge bør være fysisk aktive med moderat intensitet i mindst 60 minutter om dagen.

Infektionssygdomme udgør en væsentlig del af alle sygdomstilfælde hos børn i børnehaver, og ca. 30 % af infektionssygdommene kan hænge sammen med indendørs trængsel. Forebyggelse kan ske ved, at børnene også opholder sig udenfor. Undersøgelser viser, at børn, der leger på naturlegepladser, er mindre syge, bedre til at koncentrere sig og har bedre motorik end børn, der leger meget inde eller på en traditionel legeplads. Indretningen af et grønt og varieret udeareal er derfor vigtigt.

Fysisk aktivitet kombineret med udeophold kræver plads, både udearealer til børnehaven og let adgang for børnene til naturområder.

En børnehaves beliggenhed er afgørende for, hvilken adgang børnene har til natur- og skovområder. Den fysiske planlægning er derfor et vigtigt virkemiddel. I planlægning af nye børnehaver bør sikres nærhed til natur- og skovområder.

Virkemidler

Placering af børnehaver således, at der er

- adgang til lege- og rekreationsareal (mindst 0,5 ha) i en afstand på 200 m fra børnehaven
- adgang til „nærtur-terræn“ (større end 20 ha) i en afstand på 500 m fra børnehaven

Tilstrækkeligt store og grønne udearealer til børnehaver.

Eksempel på krav:

- minimumsstørrelse for udeareal pr. barn – f.eks. 30–40 m² pr. barn
- indretning med megen bevoksning, træer og kuperet terræn

Nationalt program om fornyelse af børnehavernes udearealer, så de inspirerer til leg og bevægelse.

Kost – sundhed gennem maden

Myndighederne anbefaler, at børn mellem 4 og 10 år i gennemsnit indtager mindst 400 g frugt og grønt om dagen, og at det daglige indtag af tilsat sukker ikke overstiger 10 % af kostens energiindhold, svarende til 30–40 g sukker om dagen for et børnehavebarn.

Myndighederne har mulighed for at få indflydelse på børns kostvaner i den tid, børnene er i børnehave, ved at stille krav til daginstitutionernes udbud af mad. Daginstitutionerne spiller en vigtig rolle i indsatsen for at fremme sunde vaner hos børn, så det er vigtigt, at kvaliteten og omfanget af tilbuddene i daginstitutionerne er tilstrækkelige i forhold til behovet.

Virkemidler

- Ernæringsmæssige kvalitetskrav til maden, der udbydes i børnehaverne.
- Tilbud om frugt og grønt i børnehaverne og begrænset indtag af sukker.
- Letforståelig mærkning og sundhedsfremmende markedsføring.

Kemiske stoffer

Børn udsættes for kemiske stoffer gennem både kost og produkter.

Vidensbehov – generelt

- Der er behov for viden om børns udsættelse for forskellige kemikalier, da børn anses for at være en følsom gruppe, som har behov for særlige hensyn i risikovurderinger

Kemiske stoffer – frugt

Gennem kosten udsættes vi ofte for rester af flere pesticider samtidigt. Derfor er der et voksende krav om at få belyst, om dette forhold vil ændre den hidtidige risikovurdering af pesticider, der er baseret på den toksikologiske vurdering af enkeltstofferne hver for sig. Der findes endnu ikke acceptable metoder til at bedømme sammenlagt og kumulativ effekt.

Det er i frugt og grøntsager, der er størst risiko for at finde pesticidrester. Ved stikprøvekontrol i de nordiske lande i 2005 blev fundet pesticidrester i mellem 62 % og 76 % af alle prøver af frugt. Børn er en følsom gruppe i forhold til pesticider.

Vidensbehov

- Opsamling af resultater, der belyser betydningen af, at vi udsættes for flere pesticider samtidig – med fokus på børn.

Virkemiddel

- Mål for det offentlige forbrug af økologiske levnedsmidler

I rapporten anbefales, at der serveres økologisk frugt for børn i børnehaver som en del af det offentlige forbrug af økologiske levnedsmidler.

Kemiske stoffer – produkter

En lang række produkter, der bruges af børn, har aldrig været undersøgt for miljø- og sundhedsmæssige virkninger. Der er kun begrænset tilgængelig information om børns udsættelse for forskellige kemikalier.

For mange slags legetøj er der ingen grænseværdier for, hvor høje koncentrationer af problematiske stoffer, som legetøjet må afgive. Det er ikke muligt at se på legetøjet, hvad det indeholder, da der ikke er krav om en deklaration. Kriterier for svanemærket legetøj er på vej.

Miljømærkerne Svanen og Blomsten er først og fremmest miljøgarantier. Det fremgår ikke i hvilket omfang de også er en garanti for, at der er foretaget sundhedsvurderinger, og derfor kan man ikke vide, om produktet er sundhedsskadeligt.

Resultaterne fra et inspektionsprojekt fra 2005 om kemikalier i legetøj viste, at virksomheder, som fremstiller legetøj, mangler viden om kemikalier i legetøj. Ifølge projektet er det alvorligt, at mange virksomheder sætter deres lid til CE-mærket og tror, at det dækker over alle risici ved legetøjet. Det er derfor vigtigt, at viden om kemikalier i legetøj øges hos de berørte virksomheder, så børn og miljø ikke udsættes for unødvendige risici. Information om, at et legetøj indeholder farlige kemiske stoffer, som følger med varen gennem alle handelsled, giver øgede forudsætnin-
ger for importørerne af legetøj for at stille relevante krav.

Virkemidler

- Handlingsplaner for miljø- og samfundsansvar i offentlige indkøb i forhold til produkter, som indeholder miljøgifte.
- Et „børnemærke“ som sætter fokus på børn og sundhed
- Øget viden hos virksomhederne om kemikalier i legetøj
- Forbrugernetsider, som udarbejdes i et samarbejde mellem miljø-, sundheds- og forbrugermyndighederne, og anden information til småbørnsforældre og institutioner om en mest mulig giftfri hverdag for små børn.
- Informationsmateriale med gode råd om, hvordan det er muligt at vælge produkter, hvor der både er taget hensyn til miljø og sundhed.

norden

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
www.norden.org

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt de selvstyrende områder Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

ANP 2008:711

© Nordisk Ministerråd, København 2007

ISBN 978-92-893-1647-7

Tryk: Clausen Offset A/S, Odense 2008

Design: Kjell Olsson

Oplag: 1500

Printed in Denmark

Trykt på miljøvenligt papir som opfylder kravene i den nordiske miljøsvanemærkeordning. Publikationen kan bestilles på www.norden.org/order. Flere publikationer på www.norden.org/publikationer

